

УДК 2-144.83:299.5

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.9>

О. І. Панько

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1185-5664>

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри філософії

Національного університету «Львівська політехніка»

САКРАЛЬНІСТЬ СЕКУЛЯРНОГО: ПРОЯВИ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Постановка проблеми. Релігія упродовж тисячоліть пояснює та організовує світ який складається з священного та профанного вимірів, де сакральне позначає потойбічне, трансцендентне, вічне, абсолютне буття на противагу тлінному, недосконалому, матеріальному світу. Уявлення про релігійне, трансцендентне, сакральне, втілення його у повсякденному житті людини належить до одних з найбільш важливих проблем наукових досліджень. Водночас, традиційне ототожнення сакрального з інституційною релігією пояснює домінування досліджень тенденцій розвитку релігії в суспільстві як соціального інституту. Водночас, з властивими для сучасності плюралізмом, релятивізмом, «подоланням метафізики» важливо розуміти трансформації уявлення людини щодо трансцендентного, сакрального.

У наукових працях висвітлюються різноманітні аспекти сприйняття сучасною людиною релігійних уявлень, проявів священного виміру. З-поміж досліджень варто виділити Т. Альтізера, Дж. Ваттімо, Д. Капуто які позитивно оцінювали секуляризацію, розуміючи її як процес наближення трансцендентного сакрального до земного світу [5, 10], Г. Кокса, який розглядав секуляризацію як процес формування зрілої відповідальної особистості [6], К. Кнотта [12], який обґрунтовує широке тлумачення сакрального Д. Влігентгарта [19] говорить про секулярну релігію як засіб трансформації особистості, Ч. Тейлора, який проаналізував особливості суспільства секулярної доби [17]. Вплив споживацького суспільства на розуміння сакрального досліджують Е. МкЕван [13], М. Моберг та К. Гранголл [15]. Актуальним питанням для наукового дослідження постає з'ясування проявів неінституційної релігійності, присутності сакрального у секулярному середовищі, розуміння сакрального в сучасному суспільстві.

Метою статті є дослідження особливості розуміння сакрального у сучасному суспільстві, з'ясування різних шляхів його знаходження та форм прояву. Аналізуються погляди дослідників щодо ролі, значення священного для людини, оцінка світоглядних трансформацій у сприйнятті людиною сакрального.

Виклад основного матеріалу Секуляризація яку визначають як відокремлення секулярних

сфер від релігії, занепад та приватизацію релігії [1, с. 137] не означає зменшення пошуків людиною вищого сенсу, сакрального буття. Секуляризація на думку багатьох дослідників не призводить до втрати трансцендентного чи відмови від нього, навпаки, – вона зумовлює іманентизацію трансцендентного, подолання прірви між досконалим божественним та людським. Внаслідок цього злиття трансцендентне не знецінюється, натомість іманентне, людське переоцінюється і стає значущим [2, с. 9]. Концепцію «нерелігійного християнства» як можливість практичного втілення християнських цінностей стверджував Д. Бонгхоффер, Т. Альтізер вважав, що абсолютний центр перемістився з трансцендентності до іманентності за допомогою метафізики кенозису, за допомогою якої присутність трансцендентного Бога перенесена у площину іманентності, і усунувши трансцендентну сферу, людина зосереджується на теперішньому, тут і зара з [10, с. 2]. Цей погляд поділяють Дж. Капуто та Дж. Ваттімо, які трактуючи кенозис як переклад, передачу Бога у світ, зокрема, Дж. Капуто наголошує, що християнська церква повинна переглянути свою критику секулярної культури, не нарікати на негативний вплив секуляризації, а «проголосити перемогу та тріумфально йти додому. Бо що таке західна культура як не переклад християнства у повсякденні структури, перетворення його небесної валюти на монету більш доброзичливих етичних, соціальних, політичних і навіть економічних інститутів західного світу?» [5, с. 75]. Розуміючи сучасність як розчинення сакральної дистанції між Богом і світом, Дж. Ваттімо зазначає, що наслідками християнства є модернізація суспільства, менш жорстокі стосунки у суспільстві – саме те, що церква схильна заперечувати [5, с. 95-98]. Толерантні, неавторитарні та плюралістичні демократичні суспільства на Заході є перекладом християнського вчення про любов до ближнього, де трансцендентний Бог «ослаблюється» у світ, приймаючи живу форму західного культурного життя [5, с. 76].

Поруч із зменшенням значення релігійної традиції у житті людей секуляризація спричинила процес подолання цього дуалізму, призводячи до

усунення розмежування між сакральним та профанним. Секуляризацію як генералізацію релігійних цінностей, тобто надання їм узагальненого, абстрактного, позаконфесійного, трохи змирщеного вираження, трактував Т. Парсонс, який наголошував, що внаслідок генералізації християнські цінності у їх найбільш загальному формулюванні продовжують координувати процеси соціальної взаємодії, проте вони вже не мають безпосереднього зв'язку з церквою як інститутом [2, с. 39]. На думку Л. Феррі, ми живемо в добу «гуманізації божественного» та «обоження людського», що розкривається через трансценденцію в іманентності, через те, що людина віднаходить у собі засадничі моральні цінності. «Обоження людського» означає, що повага до Іншого (його гідності, прав, інтересів) стала основою сучасної моралі й людське життя набуло статусу сакрального [2, с. 202].

У такому ж позитивному дусі трактує секуляризацію Г. Кокс, вважаючи, що в такий спосіб Бог навчає людину обходитися без Нього, стати зрілою, звільненою від дитячої залежності, Його партнером, на яку покладено завдання надавати сенс і порядок людській історії. Бог проявляє себе в подіях політичного, повсякденного життя [6, с. 303-309]. Г. Кокс вважаючи актуальним завданням для людини відповісти на заклик Євангелія до творчої та зрілої світськості, відповідаючи на який людина приймає всю вагу проблем цього світу щоб зробити його людським житлом для всіх, хто у ньому живе [6, с. 100].

Це подолання секуляризації через відкриття іманентності божественного деякі дослідники оцінюють позитивно, яке, на їхню думку, може протистояти матеріалістичній центрованості модерну, створити новий сенс відповідальної спорідненості у взаємопов'язаному житті коли справжнє щастя та наповнення може бути знайденим у спільності та діленні, а не в конкурентному та ізольованому самоствердженні та володінні. Постмодерне перевіднайдіння сакрального в житті може забезпечити значущими наративами для життя, сприятиме духовному житті у більш спільотно-центрованій матриці [14, с. 134-135]. Як зазначає П. Гілас, властивістю постмодерну є дедиференціація – якщо для модерну характерне розмежування сакрального та секулярного, сьогодні «релігія стала менш очевидно релігійною, а секулярне менш очевидно секулярне», дерегуляція релігійної сфери з акцентом на свободу та вибір призводять до змішаних форм релігійного чи релігійно-світського життя, що існує поза регульованою традицією церквою. Замість авторитетних наративів чи інших форм знання, правда постає в термінах прагматизму та релятивізму, тим, що працює для мене [11, с. 3-5]. Дослідники відзначають подолання дуалізму між людиною і Богом та

«переміщення сакрального», коли Бог стає силою, розташованою всередині «Я», що робить кожну людину духовною, яка в своїх глибинних шарах знаходить справжнє, автентичне і сакральне ядро, «незабруднене» культурою, історією та суспільством, яке дає оцінки того, що є хорошим, правдивим і значущим [3, с. 139]. Утверджується сакралізація духовної глибини душі, віра в те, що сама людина є священною, що їй потрібно є серйозно ставитися до своїх почуттів, інтуїції, слідувати своїм особистим шляхом, досліджувати та обирати те, що працює для неї особисто. Як зазначає Л. Вутхед, така «внутрішня» або «цілісна» духовність акцентує на сакральній природі найпотаємніших, суб'єктивних глибин унікального «Я» [20, с. 39]. Це стверджує Б. Гусс: «сучасна духовність кидає виклик поділу між релігійною та світською сферами життя... та уможлиблює формування нових стилів життя, соціальних практик і культурних артефакти, які не можна визначити ні як релігійні, ні як світські» [Цит за: 19, с. 262].

Трансцендентний досвід та пошук сакрального не обмежується традиційною релігійною територією – дослідники зауважують, що в умовах сучасної популярної культури люди знаходять його у світських явищах, ритуалах, товарному фетишизмі, музиці. Цей досвід сакрального у повсякденному став можливим завдяки роз'єднанню священного та релігії, які раніше вважалися пов'язаними. досвід сакрального у повсякденному зумовлений відокремленням його від релігії, які традиційно вважалися пов'язаними, наслідком чого є те, що сьогодні, як зазначає Н. Демерат, «релігія стає лише можливим, хоча й дуже важливим джерелом розширеної концепції сакрального» [Цит за: 7, с. 229]. На думку К. Кнотта, певні речі можуть вважатися як світськими, так і священними, – оскільки їх найбільше цінують, вважають важливими та непорушними; поняття сакрального можна віднести як до релігійного чи світського контексту, хоча атрибуції можуть змінюватися залежно від ідеології та цінностей, яких дотримуються люди. Тому варто відкинути поширене розуміння священного як виключно релігійної категорії, таке, що протистоїть секулярному, уявлення, що секулярне за своєю природою не може створити чи прийняти священне [12, с. 158].

На думку Т. Лакмана для сучасного суспільства характерна «невидима релігія», коли релігійні споживачі будують суто особисті пакети значень, засновані на індивідуальних смаках і уподобаннях [3, с. 135], досвіди трансценденції продовжують зберігатися в сучасному світі, залишаючи великі трансценденції на користь середнього та малих рівнів, що веде до надання майже сакрального статусу індивідуальному пошуку самореалізації [18, с. 194]. Вони не обмежені релігійним,

і, хоча люди менше шукають великі трансцендентності через практики та мову організованого християнства, цей спосіб людського досвіду не зникає, а переміщується за межі церкви, зокрема, першорядним середовищем для пошуку людиною трансцендентного у країнах північної Європи стає природа [18, с. 191], коли до джунглів ставляться так, ніби вони є священними, межа між сакральним та секулярним втрачає свою силу у багатьох альтернативних терапіях та оздоровленнях [11, с. 3], секуляризацію сакрального відзначають також у зв'язку з сакралізацією цифрових технологій [21, с. 183].

Особливістю сучасної ситуації є втрата релігійними інститутами монопольного права визначати уявлення про духовні засади людського життя, в т.ч. про його трансцендентний, сакральний вимір. У пошуках сучасних відповідей на вічні проблеми (ідентичності, мети життя тощо), людина часто відкидає традиційні способи їх пошуку та вирішення, інституційна релігійність, як зазначає Г. Деві, компенсується латентною релігійністю: *«певний вид релігійності зберігається надалі незважаючи на очевидне падіння інституційної практики. Сакральне не зникає – у багатьох сферах воно стає більше поширеним у нашому суспільстві»* [Цит за: 16, с. 452], та наголошує на схильності сучасних людей, особливо молоді до іманентного, а не трансцендентного розуміння Бога [8, с. 276–277]. Хоча спостерігається занепад інституційних форм релігії, вона продовжує існувати - упродовж останніх десятиліть релігійні теми є центральними в творах масової культури, зокрема фільмах, які зробили значний внесок у їхню привабливість. Дослідники наголошують, що традиційні релігійні інституції більше не є основними джерелами екзистенційного значення та інтерпретації – обізнаність людей про релігію все частіше пов'язується з уявленнями та наративами, що походять з масової популярної культури, яка значною мірою сприяє «деекзотифікації» релігійних тем та ідей та сприяє їх інтеграції в суспільну свідомість та загалом збільшенню загальної видимості релігії в сучасній західній культурі [15, с. 105–107].

В умовах споживацького суспільства все більш вагомими стають матеріальні цінності, які починають конкурувати з традиційними релігійними уявленнями. Е. МакЕван, оцінюючи зразки культури постмодерну стверджує що постмодерне сакральне не має онтологічної основи, яка характеризує традиційне сакральне, не звертається до референту Істини та створюється виключно для цілей капіталістичного споживання. Воно стає можливим лише завдяки руйнуванню релігійних метанаративів, імітуючи традиційне сакральне [13, с. 42–45]. Дослідниця наголошує, що постмодерне сакральне є здебільшого споживацьким, дозволяє отримати задоволення від гри з транс-

цендентним без зобов'язань або навіть потреба у вірі, властива релігії, коливаючись між вірою та невірою [13, с. 74]. Постмодерні сакральні тексти відрізняються від традиційних релігійних текстів тим, що у них зазвичай не можна вірити, воно є набором символів привласнення, яке, за висловлюваннями Ж. Бодрійяра, стало ще одним набором символів для постмодерної гри [13, с. 105].

Людина обирає не лише повсякденні товари, але й у що вірити і, як зауважив З. Бауман, духовний досвід людини епохи постмодерну більше не забезпечують як раніше релігійні організації і «пікові досвіди» – порушення кордонів «Я» та трансценденції, колись привілей обраної «аристократії культури» (святі, відлюдники, містики, аскети монахи, цадики чи дервіші) – у постмодерній культурі покладено на кожного індивіда, що стає цілю та наслідком життя присвяченого мистецтву споживацького самопотурання [4, с. 70]. Відвідування торговельних центрів є прикладом «святості споживання», коли торгові центри побудовані як сакральні лімінальні простори, протиставлені профанним просторам повсякденного життя [7, с. 231–233].

Секуляризація у країнах західного світу впливає і на риторику церкви, призводить до її зближення із секулярним, досвідним для того, щоб стати зрозумілішою та доступнішою. Трансформація важелів релігійного впливу на суспільство на думку Р. Белли проявляється у змирненні діяльності інституціональної церкви, яке полягає у перенесенні акценту з культурної діяльності на психолого-педагогічну допомогу віруючим, зокрема організацію дозвілля молоді, благодійність; зростанні позацерковної релігійності, тобто дистанціюванні людей від інституціональної церкви: сучасний християнин, – це секуляризований християнин, той, для якого релігійність стала приватною справою і який живе світським життям та бере на себе відповідальність за свої рішення; тому релігія переходить з площини трансцендентного у сферу етичних проблем людського життя [2, с. 39].

Дослідники відзначають здатність церкви поєднувати авторитет з досвідом, зокрема, з здатністю поєднувати «чоловіче» (авторитарне/Слово) з «жіночим» (досвід/Дух); М. Гріффіт зазначає тенденцію розмивання кордонів між релігійними та світськими приписами, що відбувається глибокий культурний зсув «від спасіння до самореалізації», поширення оновленої теології, т.зв. «секулярного гуманізму», де гріх часто трактується як недуга і турбота про спасіння замінена турботами про здоров'я, земне щастя та комфорт. Дослідниця зазначає, що низка протестантських церков активно залучають психологію до свого вчення, багато евангелістських письменників активно цитують психотерапевтів та інших «позитивних

мислителів», почали обговорювати такі проблеми як «тривога», «комплекси неповноцінності», радять своїм читачам підвищувати «самооцінку», задовольняти емоційні потреби [16, с. 155–156].

Зменшення відстані між трансцендентним та земним, надання людиною першочергової значущості світським справам спричиняє виникнення і нових підходів до трактування релігії, яку окремі дослідники визначають функціонально як набір символів чи ритуалів, які надають відчуття сенсу, знаходження орієнтації у житті, незалежно від того, чи пов'язуються вони з традиційними релігіями, філософією, психологією чи іншими аспектами світської культури [19, с. 257]. «Секулярну релігію» Д. Влігентхард визначає як практичний чи інтелектуальний пошук сенсу, авторитету за межами «я», що обіцяє фундаментальну трансформацію людини у світі, яку можна пояснити як фізичними, так і метафізичними термінами. У секулярній релігії найвищий авторитет може бути Богом, духом, природою, енергією, свідомістю, трансцендентним «я», може стосуватися суспільства чи держави; під фундаментальною трансформацією особистості може стосуватися спасіння від гріха, звільнення від невігластва, психологічна реалізація тощо [19, с. 270].

Трактуванням секулярного як сакрального не узгоджується з поширеним підходом, за яким сакральне проявляє себе як абсолютно відмінним від профанного [9, с. 11], де сакральне тлумачиться як «певні місця: як церкви, певні агенти: священники, певні часи: великі свята, певні дії: проголошення меси» [17, с. 446]. Категорично заперечує навіть найменшу можливість присутності сакрального в сучасному світі М. Гоше [2, с. 203]. Оптимістичні оцінки наслідків секуляризації, відокремлення сакрального та профанного не поділяє низка дослідників. На думку Ч. Тейлора, ситуація затьмарення трансцендентності та антропоцентричний зсув до іманентного порядку призводить до дисфункціонального стану розчарування, екзистенційної кризи, крихкості сенсу, всеосяжного значення, нігілістичного нездужання в розчаклованому світі, відчуття його як плаского, порожнього [17, с. 309]. Теоретики концепції кенозису Дж. Ваттімо та Дж. Капуто також визнають необхідність зберегти рятівний ефект відстані, яка руйнує «надто людський» світ [5, с. 81–82], зазначають, що постає питання про авторитет церкви, її вчення щодо таких питань, як життя після смерті тощо [5, с. 98].

Висновки. Отже, притаманні для сучасної культури плюралізм, релятивізм, індивідуалізм значною мірою вплинули на розуміння релігії та проявів сакрального. Порівняно з «метафізичною релігією», «секулярна релігія» спрямована на пошук відчутної та фізичної трансформації себе у світі, наголошуючи на особистій автентичності

та індивідуальній свободі та загалом відображає матеріалістичні цінності споживацького суспільства, яке менше турбується трансцендентним виміром. Уявлення про сакральне в сучасному світі можна виявити у різноманітних сферах повсякденного життя. Сакральне для сучасної людини проявляється у різноманітних текстах, артефактах, які використовують традиційні релігійні сюжети уникаючи при цьому зобов'язань, які накладаються інституційною релігією як умовою для зв'язку з ним. Зменшення дистанції між світом матеріальним і трансцендентним, зниження вимог до людини на шляху пошуку надприродного, сакрального, зокрема й зі сторони церкви, впливає на трансформацію його розуміння, як більш раціоналізованого, функціонального, яке, однак, позбавляє життя глибокого смислу, тайни та повноти. Для ґрунтовного з'ясування проблеми присутності сакрального у сучасному світі потрібно проводити систематичні емпіричні, насамперед соціологічні дослідження, які б з'ясували різноманітні аспекти проявів як релігійного, так і секулярного сакрального.

Література

1. Казанова Х. По той бік секуляризації: релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби : монографія / пер. з англ. Олексія Панича. Київ.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. 264 с.
2. Луц У. Феномен секуляризації: наближення до трансцендентного: монографія. Львів: Літопис. 2016. 240 с.
3. Aupers S., Houtman D. Beyond the spiritual supermarket: The social and public significance of New Age spirituality. *Religions of modernity: relocating the sacred to the self and the digital* / edited by S. Aupers and D. Houtman. Leiden, Boston. 2010. – P. 135-160.
4. Bauman Z. Postmodern religion. *Religion, modernity, and postmodernity* : edited by P. Heelas, with the assistance of D. Martin, P. Morris. Oxford ; Malden: Blackwell Publishers, 1998. P. 55-78.
5. Caputo J.D., Vattimo G. After the Death of God / ed. By Robbins J.W. New York: Columbia University Press, 2007. 212 p.
6. Cox H. The secular city: Secularization and Urbanization in Theological Perspective. Princeton and Oxford: Princeton university press. 2013. 340 p.
7. Cusack C., Digance J. «Shopping for a Self»: Pilgrimage, Identity-Formation, and Retail Therapy. *Victor Turner and Contemporary Cultural Performance. Chapter Eleven* / edited by Graham St John. Copyright Date: 2008. Published by: Berghahn Books. P. 227-241. URL: //https://www.jstor.org/stable/j.ctt9qd62m (дата звернення: 12.03.23).
8. Davie G. Religion in Europe in the 21st century: The Factors to Take into Account / Published online by Cambridge University Press, May 2007. DOI: 10.1017/S0003975606000099
9. Eliade M. The Sacred and the Profane: the nature of religion. New York: Harcourt, Brace and Company. 1959. 256 p.

10. Harris M.E. Gianni Vattimo and Thomas J. J. Altizer on the Incarnation and the Death of God: a Comparison // *Minerva – An Internet Journal of Philosophy*. 15 2011. P. 1-19.

11. Heelas P. Introduction: on differentiation and dedifferentiation. *Religion, modernity, and postmodernity* / edited by P. Heelas, with the assistance of D. Martin, P. Morris. Oxford. Malden : Blackwell Publishers, 1998. P. 1-18.

12. Knott K. The Secular Sacred: In-between or both/ and? *Social Identities between the Sacred and the Secular*. ed. A. Day, G. Vincett, C. Cotter. Farnham: Ashgate, 2013. P. 145-160.

13. McAvan E. The Postmodern Sacred: Popular Culture Spirituality in the Genres of Science Fiction, Fantasy and Fantastic Horror./ thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at Murdoch University. 2007. 291 p.

14. Mitchell D.W. Buddhist and Christian Postmodern Spiritualities // *Divine representations: postmodernism and spirituality* / ed. A.W. Astell. New York, Mahwah: Paulist Press, 1994. P. 129-148.

15. Moberg M., Granholm K. Nexus of Religion, Media, Popular Culture, and Consumer Culture // *Post-Secular Society*. Chapter. 2012. P. 95-127.

16. Religion in modern times: An interpretative anthology / Edited by Linda Woodhead and Paul Heelas. 2000. 508 p.

17. Taylor Ch. A Secular Age. The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, and London. 2007. – 874 p.

18. Thurfjell D., Rubow C., Rimmel A, and Ohlsson H. The Relocation of Transcendence Using Schutz to Conceptualize the Nature Experiences of Secular People. *Nature and Culture*. Volume 14. Issue 2. 2019. P. 190–214. DOI:10.3167/nc.2019.140205

19. Vliegthart D. (Re)Introducing «Secular Religion»: On the Study of Entangled Quests for Meaning in Modern Western Cultures // *Numen*. 67, 2020. P. 256–279. DOI: 10.1163/15685276-12341575

20. Woodhead L. Real religion and fuzzy spirituality? Taking sodes in the sociology of religion // *Religions of modernity: relocating the sacred to the self and the digital* / edited by S. Aupers and D. Houtman. Leiden, Boston. 2010. P. 31-48.

21. Zandbergen D. Silicon valley New Age. The co-constitution of the digital and the sacred // *Religions of modernity: relocating the sacred to the self and the digital* / edited by Stef Aupers and Dick Houtman. Leiden, Boston. 2010. P. 161-185.

Анотація

Панько О. І. Сакральність секулярного: прояви та інтерпретації. – Анотація.

У статті досліджуються прояви сакрального поза межами релігійних інституцій. З'ясовуються трактування секуляризації як іманентизації трансцендентного, трансформації уявлень про сакральне, подолання прірви між досконалим божественним і людським, внаслідок чого відбувається модернізація суспільства, утверджуються толерантні демократичні відносини. Секуляризація розглядається як генералізація християнських цінностей, внаслідок чого вони продовжують

координувати процеси соціальної взаємодії, не маючи безпосереднього зв'язку з церквою як інститутом.

Доводиться, що у суспільстві періоду постмодерну відбуваються значні трансформації у ставленні до сакрального виміру буття. Уявлення про присутність сакрального у повсякденному зумовлене відокремленням його від інституційної релігії, внаслідок чого релігія постає важливим, проте не єдиним джерелом сакрального. Утверджується розуміння секулярної релігії яка веде до фундаментальної трансформації особистості, пошуку сенсу, коли найвищим авторитетом може бути Бог, дух, природа, енергія, свідомість, трансцендентне «Я».

З'ясовано, що подолання дуалізму між світом сакральним та секулярним знайшло відображення й у діяльності церкви, що полягає у перенесенні акценту з культової діяльності на психолого-педагогічну допомогу віруючим, зокрема організацію дозвілля молоді, благодійність тощо.

Сакральне для сучасної людини проявляється у різноманітних текстах, артефактах, які використовують традиційні релігійні сюжети уникаючи при цьому зобов'язань, які накладаються інституційною релігією для зв'язку з ним. Зменшення дистанції між світом матеріальним і трансцендентним, зниження вимог до людини на шляху пошуку надприродного, сакрального, у т.ч. й зі сторони церкви, впливає на трансформацію його розуміння, як більш раціоналізованого та функціонального.

Обгрунтовується, що сакральне секулярне є спрямованим на пошук трансформації себе у світі, наголошує на особистій автентичності та індивідуальній свободі. Воно відображає матеріалістичні цінності споживацького суспільства з його сакральністю споживання та проявляється у сакралізації внутрішнього світу, матеріальних предметів, цифрових технологій, природи тощо.

Ключові слова: сакральне, секулярне, секуляризація, духовність, релігія, трансцендентне.

Summary

Panko O. I. Sacredness of the secular: manifestations and interpretations. – Article.

The article examines manifestations of the sacred outside the boundaries of religious institutions. The interpretation of secularization as the immanentization of the transcendent, the transformation of ideas about the sacred, the overcoming of the chasm between the perfect divine and the human, as a result of which the modernization of society takes place, and tolerant democratic relations are established, are clarified. Secularization is considered as a generalization of Christian values, as a result of which they continue to coordinate the processes of social interaction without having a direct connection with the church as an institution.

It is proved that in the society of the postmodern period significant transformations are taking place in the attitude to the sacred dimension of being. The idea of the presence of the sacred in everyday life is due to its separation from institutional religion, as a result of which religion becomes an important, but not the only, source of the sacred. The understanding of secular

religion is confirmed, which leads to the fundamental transformation of the personality, the search for meaning, when the highest authority can be God, spirit, nature, energy, consciousness, transcendental "I".

It was found that overcoming the dualism between the sacred and secular worlds was also reflected in the activity of the church, which consists in shifting the emphasis from religious activities to psychological and pedagogical assistance to believers, in particular, the organization of youth leisure, charity, etc.

The sacred for modern man manifests itself in various texts, artifacts that use traditional religious themes while avoiding the obligations imposed by institutional religion to connect with it. Reducing the distance

between the material and transcendental world, reducing the requirements for a person on the way to search for the supernatural, sacred, including from the church, affects the transformation of its understanding, as more rationalized and functional.

It is justified that the sacred secular is aimed at the search for the transformation of oneself in the world, emphasizes personal authenticity and individual freedom. It reflects the materialistic values of the consumerist society with its sacredness of consumption and manifests itself in the sacralization of the inner world, material objects, digital technologies, nature, etc.

Key words: sacred, secular, secularization, spirituality, religion, transcendental.